Упраўленне па адукацыі адміністрацыі Партызанскага раёна г. Мінска

**ДУА “Цэнтр дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі “Вікторыя”
г. Мінска”**

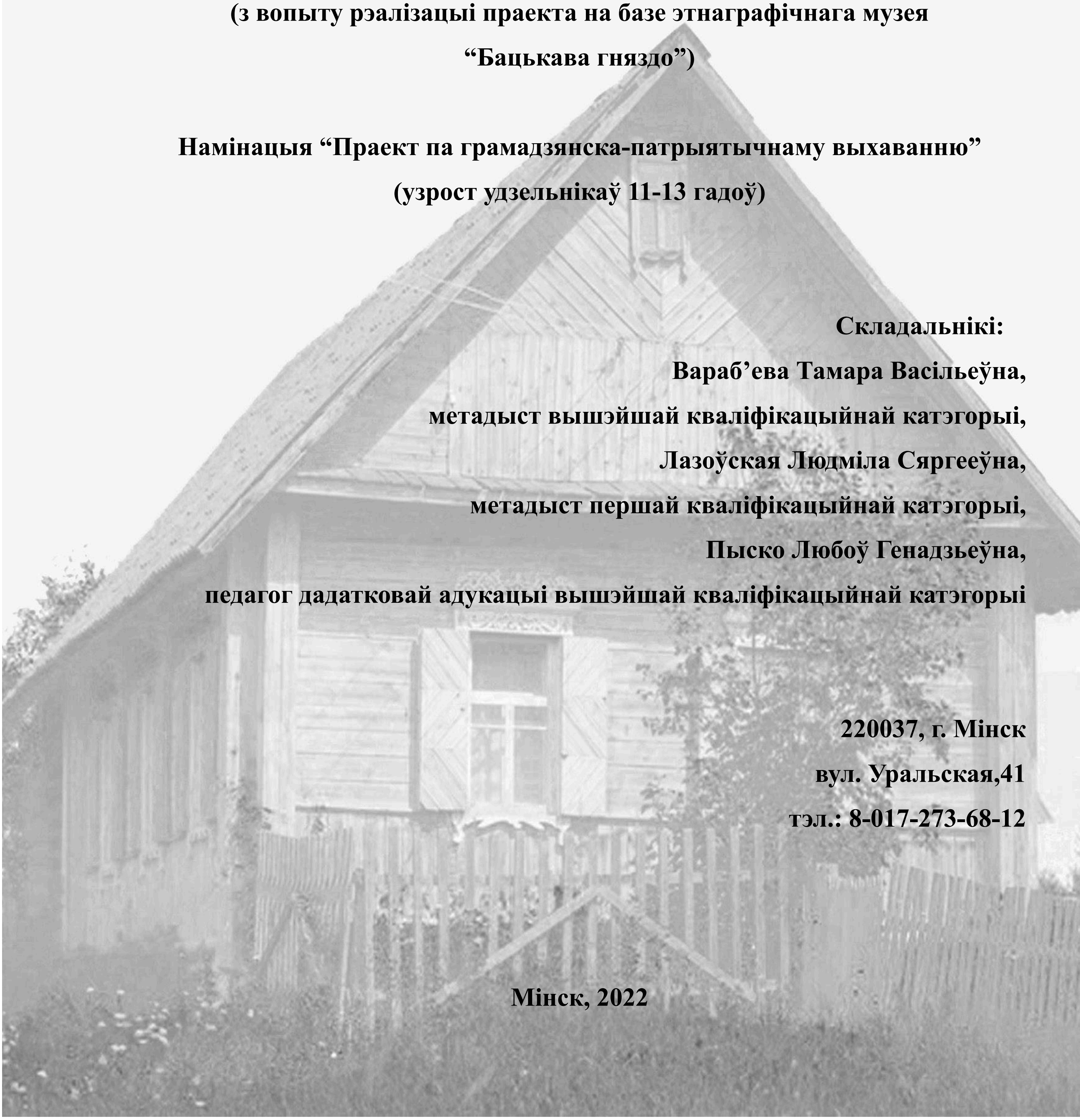

Праект
“Таямніцы беларускай хаты”
**(з вопыту рэалізацыі праекта на базе этнаграфічнага музея
“Бацькава гняздо”)**

**Намінацыя “Праект па грамадзянска-патрыятычнаму выхаванню”
(узрост удзельнікаў 11-13 гадоў)**

Складальнікі:
Вараб’ева Тамара Васільеўна,
метадыст вышэйшай кваліфікацыйнай катэгорыі,
Лазоўская Людміла Сяргееўна,
метадыст першай кваліфікацыйнай катэгорыі,
Пыско Любоў Генадзьеўна,
педагог дадатковай адукацыі вышэйшай кваліфікацыйнай катэгорыі

220037, г. Мінск
вул. Уральская,41
тэл.: 8-017-273-68-12

Мінск, 2022

Прадстаўлены праект “Таямніцы беларускай хаты” з’яўляецца лагічным прадаўжэннем паспяхова рэалізаванага раней праекта “Усе мы родам з беларускай вескі”. Праект накіраваны на стварэнне ўмоў для грамадзянскага і патрыятычнага выхавання навучэнцаў праз азнакамленне з малавывучанай сферай беларускай народнай матэрыяльна-мастацкай культуры і яе сімвалічным значэннем.

Адрасавана педагогам, кіраўнікам музеяў устаноў дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі, а таксама ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі.

Складальнікі:
Вараб’ева Тамара Васільеўна, метадыст; Лазоўская Людміла Сяргееўна, метадыст; Пыско Любоў Генадзьеўна, педагог дадатковай адукацыі.

220037, г. Мінск
вул. Уральская,41
тэл.: 8-017-273-68-12
Emal:parctdm@minskedu.gov.by

Змест

Уводзіны……………………………………………………………………..4
1. Метадалагічная характарыстыка праекта…………………………………6
2. Практычная рэалізацыя праекта па напрамках дзейнасці музея……………..12
Заключэнне……………………………………………………………………17
Спіс выкарыстанай літаратуры…………………………………………….....19
Дадатак…………………………………………………………………...…20
Дадатак 1. Дыплом XVIII Рэспубліканскай выставы навукова-метадычнай літаратуры, педагагічнага вопыту і творчасці навучэнскай моладзі……………21
Дадатак 2. Тэматыка інтэрактыўных экскурсій……………………………..22
Дадатак 3. Фота Дамавіка……………………………………………………..24
Дадатак 4. Рэфлексія экскурсіі…………………………………………………25
Дадатак 5. Слоўнік……………………………………………………………27
Дадатак 6. Фота біклагі………………………………………………………..29
Дадатак 7. Фота інтэрактыўных экскурсій…………………………………..30
Дадатак 8. Дыпломы за ўдзел у конкурсах…………………………………..31
Дадатак 9. Сцэнарый экскурсіі “Загадкі з Семежавай хаткі” ……………………33
Дадатак 10. Скрыншот анлайн-віктарыны ў Тэлеграм-канале “Партизанский образовательный”……………………………………………………………..58
Дадатак 11. Фота творчых сустрэч у музеі…………………………………..59
Дадатак 12. Відэарэпартаж на телеканале “ОНТ”……………………………...52
Дадатак 13. Фотапанарама тэматычных куткоў……………………………..63
Дадатак 14. Анкета і вынікі ўдзельнікаў праекта………………………………64

Невялікая хата стаіць пры дарозе,
Я гляджу ў яе вокны праз галінкі бярозы.
У вокнах бачу дзяцінства сваё,
На душы мне зрабілася адразу цяпло".

Уводзіны

У сучасных умовах, з улікам рэфармавання сістэмы адукацыі, адной з асноўных задач педагогаў з'яўляецца як удасканаленне, актуалізацыя форм і метадаў грамадзянскага і патрыятычнага выхавання навучэнцаў, так і пошук новых. Значная роля ў гэтым працэсе адводзіцца музеям устаноў адукацыі. Яны, з'яўляючыся адным са сродкаў дадатковай адукацыі, развіваюць сатворчасць, актыўнасць вучняў, маральныя прынцыпы, каштоўныя прыярытэты. Менавіта музеі ўстаноў адукацыі даюць магчымасць фарміраваць у навучэнцаў разуменне дзяржаўнай ідэалогіі як сістэмы каштоўнасцяў, выхоўваць такія якасці, як духоўнасць, патрыятызм, грамадская актыўнасць.

Ролю нашага музея "Бацькава гняздо" як нельга лепш выказваюць выдатныя словы Д.С. Ліхачова: "Любоў да роднага краю, да роднай культуры, да роднага сяла або да горада, да бацькоў, да роднай мовы, да сваёй сям'і, да свайго жылля, да сваёй школы паступова пашыраючыся, гэтая любоў пераходзіць да сваёй краіны".

На гэта быў накіраваны праект "Усе мы родам з беларускай вескі", які рэалізоўваўся на базе музея "Бацькава гняздо" [*Дадатак 1*].

Праект дазволіў сумесна з установамі адукацыі Партызанскага раёна г.Мінска аб'яднаць дзейнасць па грамадзянскаму і патрыятычнаму выхаванню

вучняў. Рэалізацыя праекта “Усе мы родам з беларускай вескі” праз інтэрактыўныя формы работы дазволіла стварыцць адкрытую культурна-выхаваўчую прастору, якасна абнавіць змест па грамадзянскаму і патрыятычнаму выхаванню навучэнцаў, паглыбіць веды аб культурнай і гістарычнай спадчыне беларускага народа, развіць супрацоўніцтва і сатворчасць цэнтра “Вікторыя” і ўстаноў адукацыі раёна. Але для таго, каб патрыятызм далей быў сапраўднай асновай выхавання неабходны пастаянны пошук новых форм і метадаў грамадзянскага і патрыятычнага выхавання навучэнцаў. Таму пасля рэалізацыі праекта “Усе мы родам з беларускай вескі” з’явіўся праект “Таямніцы беларускай хаты”. Ён накіраваны на цікавую і, на сённяшні дзень пакуль мала вывучаную, сферу беларускай народнай матэрыяльна-мастацкай культуры. Яна вельмі багатая і разнастайная, бо бярэ свае вытокі ў далекім мінулым, у культуры старажытных славян. Аб’екты беларускай народнай матэрыяльна-мастацкай культуры валодалі выдатнымі ўтылітарнымі ўласцівасцямі, мелі адметныя эстэтычныя рысы, таксама ў свядомасці людзей нярэдка набывалі якасці, якія павінны былі надаць таму ці іншаму прадмету побыту працоўнай дзейнасці чалавека магічную сілу. Інымі словамі аб’екты матэрыяльна-мастацкай культуры беларускага селяніна мелі яшчэ і сімвалічны сэнс. Свет рэчаў ва ўсе часы быў арганічна звязаны з сацыяльным і духоўным жыццём чалавека.

Трэба адзначыць, што адметнасцю даннага праекта з’яўляецца тое, што вывучаецца матэрыяльна-мастацкая культура в.Семежава, якая адносіцца да Капыльска-Клецкага строю, гэта дазваляе захаваць матэрыяльна-мастацкую спадчыну цэнтральнай часткі Беларусі.

1. Метадалагічная характарыстыка праекта.

Праект “Таямніцы беларускай хаты” дазваляе стварыць умовы для грамадзянскага і патрыятычнага выхавання навучэнцаў праз азнакамленне з малавывучанай сферай беларускай народнай матэрыяльна-мастацкай культуры і яе сімвалічным сэнсам.

Дадзены праект распрацаваны на выснове наступных дакументаў:

- Кодэкса аб адукацыі Рэспублікі Беларусь;
- Канцэпцыі бесперапыннага выхавання дзяцей і навучэнскай моладзі ў Рэспубліцы Беларусь;
- Праграма бесперапыннага выхавання дзяцей і навучэнскай моладзі ў Рэспубліцы Беларусь.

Канцэпцыя праекта

Педагагічная канцэпцыя (устаноўка) праекта грунтуецца на стварэнні гуманістычнай, асабіста-арыентаванай адукацыі сістэмы грамадзянскага і патрыятычнага выхавання навучэнцаў сродкамі музейнай педагогікі.

Праект носіць адкрыты характар, ён дазваляе дапаўняць, удасканальваць, выбіраць розныя формы работы з навучэнцамі па грамадзянскаму і патрыятычнаму выхаванню, выкарыстоўвая магчымасці этнаграфічнага музея «Бацькава гняздо». Рэалізацыя праекта будуецца на выснове правядзення інтэрактыўных тэматычных экскурсій.

Асноўныя прынцыпы рэалізацыі праекта.

- прынцып гуманізацыі: мяркуе гуманныя, беражлівыя адносіны да дзяцей, іх самакаштоўнасці і іх інтарэсаў;

- прынцып дэмакратызацыі: саздае ўмовы для развіцця актыўнасці і ініцыятыўнасці;
- прынцып адкрытасці: удзел у рэалізацыі праекта максімальнай колькасці ўдзельнікаў;
- прынцып развіваючага, творчага, сацыяльна-значнага характара дзейнасці, у якім удзельнічаюць дзеці і падлеткі.
- прынцып самаразвіцця: азначае, што праект валодае такімі ўласцівасцямі, якія дазваляюць уносіць у ходзе яго рэалізацыі змены.

Мэта праекта: стварэнне ўмоў для грамадзянскага і патрыятычнага выхавання навучэнцаў праз азнакамленне з малавывучанай сферай беларускай народнай матэрыяльна-мастацкай культуры і яе сімвалічным сэнсам.

Задачы:

- паглыбіць веды навучэнцаў пра аб'екты матэрыяльна-мастацкай культуры беларускага народа;
- азнаёміць з сімвалічным сэнсам аб'ектаў матэрыяльна-мастацкай культуры беларускага народа;
- пазнаёміць навучэнцаў з сялянскім побытам, асноўнымі рэчамі, іх ужываннем і выкарыстаннем у сялянскай хаце;
- выхоўваць беражлівыя адносіны да гістарычнага мінулага матэрыяльна- мастацкай культуры беларускага народа;
- развіваць цікавасць да пошуку навукова-пазнавальнай дзейнасці ў краязнаўчай працы.

Аб'ект праекта: працэс грамадзянскага і патрыятычнага выхавання.

Прадмет праекта: інтэрактыўныя формы і метады работы ў рамках дзейнасці этнаграфічнага музея "Бацькава гняздо".

Метады рэалізацыі праекта:

- *тэарэтычныя* – аналіз літаратуры, нарматыўных дакументаў аб адукацыі па пытаннях грамадзянскага і патрыятычнага выхавання навучэнцаў у рамках музейнай дзейнасці, сістэмны аналіз, абагульненне прадуктыўнага педагагічнага вопыту;

- *эмпірычныя* – маніторынг, інфармацыйна-мэтавы аналіз інфармацыйных і дакументальных крыніц.

Тэрмін дзеяння праекта: жнівень 2021 - май 2023 г.

Удзельнікі праекта: педагогі Цэнтра і ўстаноў адукацыі, навучэнцы Цэнтра і адукацыйных установ раёна.

Этапы рэалізацыі пректа: падрыхтоўчы этап, асноўны этап, заключны этап.

Падрыхтоўчы этап

Мэта: стварэнне ўмоў для рэалізацыі праекта.

Тэрмін: жнівень - верасень 2021.

№	Змест дзейнасці	Тэрмін
1	Стварэнне творчай групы праекта	Жнівень 2021
2	Вывучэнне праблемы	Жнівень 2021
3	Вылучэнне ідэі праекта	Жнівень 2021
4	Распрацоўка праекта	Жнівень 2021
5	Вывучэнне мэтавай аўдыторыі праекта	Жнівень 2021
6	Усталяванне сувязяў з адпаведнымі ўстановамі: - упраўленне па адукацыі адміністрацыі Партызанскага раёна г. Мінска; - установы адукацыі раёну; - Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь; - Беларускі народны музей народнай архітэктуры і быта; - Дом культуры в. Семежава	Верасень 2021
7	Інфармацыйная рэклама праекта на сайце Цэнтра, устаноў адукацыі раёна, сацыяльных сетках	Верасень 2021
8	Падрыхтоўка экспазіцый музея да рэализацыі праекта	Верасень 2021

9	Прыцягненне кадравых, тэхнічных, інфармацыйных матэрыяльных рэсурсаў	Верасень 2021
10	Аналіз дзейнасці па рэалізацыі падрыхтоўчага этапа	Верасень 2021

Асноўны этап

Мэта: рэалізацыя праекта.

Тэрмін: кастрычнік 2021 - сакавік 2023.

№	Змест дзейнасці	Тэрмін
1	Рэалізацыя асноўных мерапрыемстваў праекта: правядзенне інтэрактыўных экскурсій, лекцый, заняткаў, майстар-класаў	Кастрычнік 2021-сакавік 2023
2	Арганізацыя і правядзенне метадычных мерапрыемстваў	Кастрычнік 2021-сакавік 2023
3	Удзел у метадычных мерапрыемствах у раёне, горадзе, рэспубліцы па напрамках дзейнасці праекта	Кастрычнік 2021-сакавік 2023
4	Пошук новых аб’ектаў матэрыяльна-мастацкай культуры	Кастрычнік 2021-сакавік 2023
5	Афармленне новых экспазіцый матэрыяльна-мастацкай культуры	Кастрычнік 2021-сакавік 2023
6	Асвятленне дзейнасці ў рамках рэалізацыі праекта ў інтэрнэце, сацыяльных сетках, СМІ	Кастрычнік 2021-сакавік 2023

7	Распрацоўка метадычных матэрыялаў і рэкамендацый па грамадзянскаму і патрыятычнаму выхаванню навучэнцаў	Кастрычнік 2021 - сакавік 2023
8	Развіцце музейнага фонда, абнаўленне экспазіцый музея	Кастрычнік 2021 - сакавік 2023
9	Правядзенне аператыўнай рэфлексіі праекта	Кастрычнік 2021 - сакавік 2023
10	Правядзенне маніторынгу рэалізацыі асноўнага этапа праекта	Сакавік 2023

Заключны этап

Мэта: аналіз вынікаў праекта.

Тэрмін: красавік-май 2023.

№	Змест дзейнасці	Тэрмін
1	Правядзенне выніковага маніторынгу праекта	Красавік 2023 г.
2	Складанне аналітычнай даведкі па выніках маніторынгу	Красавік 2023 г
3	Абагульненне вынікаў праекта	Красавік 2023 г
4	Аналіз перспектыў выкарыстання вынікаў праекта ў грамадзянскім і патрыятычным выхаванні навучэнцаў	Красавік 2023 г
5	Арганізацыя і правядзенне семінара-прэзентацыі “Праектная дзейнасць па грамадзянскаму і патрыятычнаму выхаванню ў рамках музейнай дзейнасці”	Май 2023 г.
6	Камплектаванне банка інфармацыйна-метадычных матэрыялаў, рэкамендацый і дапаможнікаў па	Май 2023 г.

	грамадзянскаму і патрыятычнаму выхаванню навучэнцаў у рамках музейнай дзейнасці	
7	Прагназаванне перспектыў развіцця праектнай дзейнасці па грамадзянскаму і патрыятычнаму выхаванню навучэнцаў на базе этнаграфічнага музея “Бацькава гняздо”	Май 2023 г.

Рэсурсы праекта:

- *кадравыя*: кіраўнік этнаграфічнага музея “Бацькава гняздо”, педагогі Цэнтра, метадысты, рэжысёр, культарганізатары;
- *тэхнічныя*: памяшканне этнаграфічнага музея “Бацькава гняздо”, экспанаты музея, аудыя- і відэаапаратура, камп’ютары, мультымедыа, аргтэхніка;
- *матэрыяльныя*: бюджэтныя сродкі, пазабюджэтныя сродкі, спонсарская дапамога;
- *інфармацыйныя*: інтэрнэт, сайт, СМІ, матэрыялы з вопыту работы, метадычная прадукцыя.

Чаканыя вынікі:

- якаснае абнаўленне зместа і форм работы па грамадзянскаму і патрыятычнаму выхаванню навучэнцаў сродкамі музейнай педагогікі;
- паглыбленне ведаў навучэнцаў праз аб’екты матэрыяльна-мастацкай культуры беларускага народа;
- фарміраванне прадстаўлення аб сімвалічным сэнсе аб’ектаў матэрыяльна-мастацкай культуры беларускага народа;

- набыццё навучэнцамі ведаў пра сялянскі побыт, асноўныя рэчы, іх ужыванне і выкарыстанне ў сялянскай хаце;
- беражлівыя адносіны да гістарычнага мінулага, матэрыяльна-мастацкай культуры беларускага народа;
- развіцце цікавасці да пошуку навукова-пазнавальнай дзейнасці ў краязнаўчай працы;
- развіцце этнаграфічнага музея "Бацькава гняздо", яго фонда і экспазіцый;
- папаўненне фонда сцэнарных распрацовак, медыятэкі;
- узмацаванне супрацоўніцтва з музеямі, архівамі, бібліятэкамі.

2. Практычная рэалізацыя праекта па напрамках дзейнасці музея.

Рэалізацыя праекта вядзецца па наступным напрамкам дзейнасці: арганізацыйна-пашуковай, экскурсійна-асветніцкай, метадычна-кансультатыўнай, матэрыяльна-тэхнічнай.

Арганізацыйна-пашуковая дзейнасць.

Адным з важных накірункаў дзейнасці па рэалізацыі праекта з'яўляецца *арганізацыйна-пашуковая дзейнасць.* У самым пачатку праводзілася актыўная работа творчай групы па рэкламна-інфармацыйнаму суправаджэнню праекта: інфармацыя з'явілася на сайце Цэнтра і сайтах устаноў адукацыі Партызанскага раёна г. Мінска, сацыяльных сетках. На нарадзе намеснікаў дырэктароў па выхаваўчай рабоце адбылася размова па арганізацыі праекта. Затым быў зроблены загад па ўпраўленню адукацыі Партызанскага раёна г. Мінска па фарміраванню груп навучэнцаў ва ўзросце 11-13 гадоў ад кожнай установы адукацыі, якія сталі ўдзельнікамі праекта.

У пачатку кожнага навучальнага года ў рамках праекта састаўляецца графік правядзення тэматычных экскурсій, майстар-класаў, заняткаў.

Развіваецца пашуковая дзейнасць, збор рэчаў матэрыяльнай культуры. Да гэтай дзейнасці далучыліся не толькі ўдзельнікі праекта (навучэнцы і педагогі), але і бацькі, дзядулі і бабулі, што дазволіла значна павялічыць музейны фонд.

Экскурсійна-асветніцкая дзейнасць.

Адным з самых важных накірункаў дзейнасці ў рэалізацыі праекта з'яўляецца *экскурсійна-асветніцкая дзейнасць*. Згодна з тэматыкай праекта былі распрацаваны інтэрактыўныя экскурсіі па наступным тэмам:

- "Свет роднай хаты";
- "Жывой рэчы чараўніцтва";
- "З працай і жыцце лягчэй";
- "Пазычана ў прыроды"
- "Свет жывых рэчаў" [*Дадатак 2*].

Гэтыя тэмы ў сваю чаргу разбіваюцца на падтэмы.

Напрыклад тэма 1:

- “Свет роднай хаты”:

    1.1. “Хата мой сусвет”.

    1.2. “Кум з кумою на покуцці сядзяць”.

    1.3. “Дай божа радасць пад вашу столь”.

    1.4. “Добрая доля - з печы пламенем”.

    1.5. “Аконца на ўсход сонца”.

    1.6. “Ля бацькоўскага парога”.

Так, за час рэалізацыі праекта адбылося 30 інтэрактыўных экскурсій, якія дазваляюць паглыбіць веды ўдзельнікаў пра аб’екты матэрыяльна-мастацкай культуры беларускага народа. Экскурсіі праводзяць Гаспадыня хаты і Дамавік [*Дадатак 3*].

Напярэдадні экскурсіі афармляецца тэматычны куток, падбіраюцца рэчы, якія будуць удзельнічаць пад час яе правядзення. У пачатку экскурсіі Гаспадыня хаты вітае ўдзельнікаў праз загадкі і прыказкі, аб’яўляе тэму і пачынае дзеянне. Гаспадыня хаты распавядае пра рэчы, якімі яны карысталіся, іх гісторыю, прызначэнне, а таксама пра лёсы людзей, легенды і паданні. Затым з’яўляецца Дамавік, які з гумарам вітае ўдзельнікаў і пачынае загадваць па тэме экскурсіі творчыя заданні. У канцы экскурсіі праводзіцца рэфлексія і вынікі [*Дадатак 4*].

Трэба адзначыць, што любая музейная рэч – гэта гісторыя чалавека, сям’і, рода. І таму, ў час экскурсіі ў адпаведнасці з тэмай, “ажыўляюцца” рэчы: “барылка”, “біклага”, “бойка”, “верацёны”, “вілкі”, “жлукта”, “калаўрот”, “кросны”, “люлька”, “начоўкі” і г.д. [*Дадатак 5*].

У час правядзення інтэрактыўных экскурсій з дапамогай музейных рэчаў ажыццяўляецца цікавая вандроўка ў мінулае. Так, напрыклад, удзельнікі праекта знаёміліся з біклагай (баклагай) - бандарны, ганчарны і нават жасцяны выраб з двух донцаў, ёмістасцю 5-10 літраў па тэме “Жывой рэчы чараўніцтва” [*Дадатак 6*]. У музеі прадстаўлены розныя біклагі. Навучэнцы даведаюцца, што ў семежаўцаў былі вялікія гаспадаркі, да і худобы шмат, таму ў час сенакосу ўся сям’я на цэлы дзень шла на пакос. Вось тут і былі неабходныя біклагі: для вады, квасу, кіслага малака. Семежаўцы былі зажытачнымі, таму і

біклагі былі жасцяныя. Але трэба адзначыць, што рабілі і драўляныя, але толькі з дуба, які валодае антысептычнымі і зберагальнымі якасцямі.

Адной з асаблівасцей рэалізацыі праекта з'яўляецца тое, што можна чапаць любыя рэчы: пасядзець на ложку і лаве, патрымаць жбан і хамут, пакруціць жарнава, разгледзець маслабойку. Таксама можна памераць адзенне, перабраць рушнікі, пасядзець за кроснамі, саткаць ніці на "скулах" і "верацёнах" [*Дадатак 7*].

Вось гэтак, праз далучэнне да старадаўніх рэчаў, якія зберагаюць працу і цяпло людзей іх зрабіўшых ці імі карыстаўшыхся, адбываецца дакрананне навучэнцаў да беларускай матэрыяльна-мастацкай спадчыны.

Трэба падкрэсліць, што ў час рэалізацыі праекта шмат увагі надаецца правядзенню ў музеі заняткаў гурткоў, майстар-класаў, выставак творчых работ навучэнцаў і педагогаў.

Метадычна- кансультацыйная дзейнасць.

Значную ролю ў рэалізацыі праекта займае *метадычна-кансультацыйная* дзейнасць. Творчая група праекта, у якую ўваходзяць кіраўнік музея, метадысты, распрацоўвае змест для тэматычных экскурсій, лекцый, гутарак, праводзіць кансультацыі для педагогаў Цэнтра і ўстаноў адукацыі раёна па правядзенню мерапрыемстваў, заняткаў з краязнаўчай, патрыятычнай тэматыкай, распрацоўвае праграмы аб'яднанняў па інтарэсах па музеязнаўству, краязнаўству. Пастаянна папаўняецца бібліятэка музея, у прыватнасці кнігамі з асабістых бібліятэк семежаўцаў, ёсць нават экзэмпляры XVIII-XIX стагоддзяў.

У ходзе рэалізацыі праекта сістэматызаваны тэматычныя папкі з матэрыяламі па прыладах працы, хатняму побыту, адзенню, посуду, дыванам і г.д. Таксама творчая група звярталася за кансультацыямі да спецыялістаў Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, Беларускага народнага музея народнай архітэктуры і быта, Дома культуры ў в. Семежава, рыхтаваліся матэрыялы з вопыту работы для ўдзелу ў конкурсах. Падчас рэалізацыі праекта прынялі ўдзел у гарадскіх конкурсах у рамках рэспубліканскай акцыі "Я гэты край Радзімаю заву":

- конкурс этнаграфічных музеяў устаноў адукацыі (ІІІ месца ў горадзе);
- конкурс юных экскурсаводаў (ІІ месца на горадзе);
- конкурс “Лепшая метадычная распрацоўка музея” (дыплом удзельніка);
- конкурс “Сцяжынкамі бацькаўшчыны” (І-е месца ў горадзе) [*Дадатак 7*].

Значная роля ў рэалізацыі праекта адводзіцца сайту музея “Бацькава гняздо” (https://virtmuzei.parctdm.minskedu.gov.by/), дзе размешчаны метадычныя матэрыялы, віртуальныя экскурсіі, фота- і відэаматэрыялы [*Дадатак 9*]. Даступны да прагляду на сайце музея дэмаролік аб музейных рэчах, які быў падрыхтаваны да конкурсу юных экскурсаводаў музеяў устаноў адукацыі. Міні-экскурсія ў фармаце відэароліка даступна да прагляду ўсім жадаючым у інтэрактыўнай форме, дзе ідзе размова аб сямі музейных рэчах. Таксама на сайце ёсць поўны сцэнарый тэатралізаванага занятку “Дуб і Крумкач”, які прыняў удзел у конкурсе на лепшую метадычную распрацоўку, які будзе цікавы педагогам па арганізацыі інтэрактыўнай дзейнасці з навучэнцамі па патрыятычнаму выхаванню. Таксама метадыстамі Цэнтра кожную нядзелю праводзіцца анлайн-віктарына ў Тэлеграм-канале “Партизанский образовательный” на веданне музейных рэчаў і вобласці іх прымянення ў сялян. Там размяшчаюцца фота музейных рэчаў з мінімальнай інфармацыяй і варыянтамі адказаў. Адказы на пытанні размяшчаюцца на наступны дзень [*Дадатак 10*].

Частымі наведвальнікамі музея з’яўляюцца слухачы курсаў павышэння кваліфікацыі і перападгатоўкі кадраў ДУА “Мінскі гарадскі інстытут развіцця адукацыі”, ДУА “Акадэмія паслядыпломнай адукацыі”, “Рэспубліканскі інстытут прафесійнай адукацыі”, пастаяннадзеючага семінару для педагогаў адукацыі Партызанскага раёна г. Мінска. За час рэалізацыі праекта адбылося 15 творчых сустрэч у музеі, у якіх прынялі ўдзел больш за 300 педагогаў з усіх куткоў Беларусі, а таксама Расіі і Германіі [*Дадатак 11*].

Пастаянна на базе музея адбываюцца пасяджэнні метадычных аб’яднанняў педагогаў па напрамках дзейнасці.

Па выніках рэалізацыі праекта будзе падрыхтавана тэматычная папка з метадычнымі матэрыяламі.

Трэба адзначыць, што ў час рэалізацыі праекта было арганізавана супрацоўніцтва са сродкамі масавай інфармацыі: часопісам “Минская школа сегодня”, газетамі “Настаўніцкая газета”, “Вечерний Минск”, “Минский курьер”, а таксама ўдзел у перадачах на тэлебачанні [*Дадатак 12*].

Матэрыяльна-тэхнічная дзейнасць.

Значную ролю ў рэалізацыі праекта займае яго разнастайная *матэрыяльна-тэхнічная дзейнасць*. Трэба адзначыць, што ў ходзе рэалізацыі праекта ўдаскладнялася і пашыралася матэрыяльна-тэхнічная база, выраблялiся стэнды, вітрыны, макеты. Да кожнай тэмы інтэрактыўных экскурсій афармляліся тэматычныя куткі, такія як “Свет роднай хаты”, “Жывой рэчы чараўніцтва”, “Жыцце пражыць - не поле перайсці”, “З працай і жыцце лягчэй”, “Свет жывых рэчаў” і г.д. [*Дадатак 13*]. Да іх падбіраліся рэчы з фонда музея, які папаўняўся новымі экспанатамі матэрыяльна-мастацкай культуры беларускай в. Семежава, такімі як “барылка”, “бойка”, “жлукта”, “начоўкі”, “калаўрот” і г.д. канца XIX-пачатку XX стагоддзя. На сённяшні дзень у фондзе музея 1150 экспанатаў, якія маюць важную культурную і гістарычную спадчыну.

У перспектыве стварэнне музейнай экспазіцыі “Бліны ды аладкі” да новага праекта, прысвечанага гісторыі і традыцыям беларускай народнай кухні.

Заключэнне

У сучасных умовах у сістэме адукацыі адной з асноўных задач педагогаў з'яўляецца ўдасканаленне, актуалізацыя форм і метадаў грамадзянскага і патрыятычнага выхавання навучэнцаў, а таксама і пошук новых. Істотная роля ў гэтым працэссе адводзіцца музеям устаноў адукацыі.

Музейная педагогіка, як накірунак дзейнасці музея, дазваляе вырашыць адну з асноўных педагагічных задач: развіваць пачуццё любві да Радзімы, жаданне і імкненне вывучыць яе гісторыка-культурную спадчыну, сваі карані, свой род, далучыцца праз музей да гісторыі роднага края, горада, сяла, вёскі, сям'і.

Такім чынам, музейная педагогіка як адно з асноўных накірункаў дзейнасці музея, становіцца ўсё болей значнай у практыцы духоўна-маральнага, грамадзянскага і патрыятычнага, гісторыка-краязнаўчага выхавання асобы ў адзінай адукацыйнай прасторы.

Наш этнаграфічны музей "Бацькава гняздо" на працягу больш за 19 гадоў сваёй дзейнасці паспяхова развівае цікавасць да гісторыі, культуры, традыцый малой Радзімы, які потым з часам пераходзіць у любоў да сваёй краіны.

Рэалізацыя праекта паказала, што беларуская народная матэрыяльна-мастацкая культура мае глыбінныя сувязі з культурай многіх народаў света і нясе ў сабе элементы найстаражытнейшых культурных традыцый. Разам с тым яна ўяўляе сабой яркую самабытную з'яву, якая ўзнікла на аснове гуманістычнай, духоўнай культуры мінулага беларускага народа. Праект «Таямніцы беларускай хаты» праз інтэрактыўныя экскурсіі і формы работы дазваляе якасна абнаўляць змест і формы работы па грамадзянскаму і патрыятычнаму выхаванню навучэнцаў сродкамі музейнай педагогікі, паглыбляць веды навучэнцаў пра аб'екты матэрыяльна-мастацкай культуры беларускага народа, беражліва адносіцца да гістарычнага мінулага, развіваць інтарэс да пошуку, навукова-пазнавальнай дзейнасці, краязнаўчай рабоце,

развіццю этнаграфічнага музея «Бацькава гняздо», яго фонда і экспазіцый, узмацаванню супрацоўніцтва з музеямі, архівамі, бібліятэкамі, установамі адукацыі [*Дадатак 14*].

У перспектыве распрацоўка праекта «Бліны ды аладкі», накіраванага на вывучэнне гісторыі і традыцый беларускай народнай кухні, якая таксама з’яўляецца значнай часткай агульнай гісторыі беларускага народа.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Программа непрерывного воспитания детей и учащейся молодежи на 2021-2025 гг.: Точка доступа https://adu.by/images/2021/03/programma-vospitaniya-2021-2025.pdf

2. Буенок, А. Народные обряды и праздники /А.Буенок. - СПб.: Тригон,2004.-383с.

3. Котович, О.В. Золотые правила народной культуры / О.Котович, Я.Крук-4-е изд.-Минск: Адукацыя і выхаванне, 2010-592с.

4. Крук, У.У. Пятніца / У.У.Крук // Беларуская міфалогія: энцыклапедычны слоўнік/рэд. С.Санько (гал.рэд.) [і інш]; склад. І. Клімовіч.-2-е выд., дап-Мінск: Беларусь, 2006.-409 с.

5. Крук, Я. Колесо времени: традиции и современность/ Я.Крук, О.Котович.- 3-е изд., испр. и доп.-Минск: Беларусь. 2010.-350 с.

6. Крук, Я. Символика Беларускай народнай культуры / Я.Крук.-Минск: Беларусь, 2011-430 с.

7.Ленсу, Я. Ю. Сімволіка рэчавого асяродзя як элемент духоўнага свету беларускага народа/Я.Ю. Ленсу - Мінск: Выд. МіК, 2007.-144с.

8. Ленсу, Я.Ю. Таямніцы беларускай хаты / Я.Ю. Ленсу- Мінск. Беларусь, 2007.-167с.

Дадатак

Дадатак 1. Дыплом XVIII

Рэспубліканскай выставы

навукова-метадычнай літаратуры,

педагагічнага вопыту і творчасці навучэнскай моладзі

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

XVIII РЕСПУБЛИКАНСКАЯ ВЫСТАВКА
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ,
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОПЫТА
И ТВОРЧЕСТВА УЧАЩЕЙСЯ МОЛОДЕЖИ

ДИПЛОМ

III степени

НАГРАЖДАЕТСЯ

Пыско Любовь Геннадьевна,
педагог дополнительного образования
Центра дополнительного образования детей и молодежи
«Виктория» г. Минска,

за разработку материала
«Спадчына Беларусі – спадчына свету»

Заместитель Министра образования Р.С. Сидоренко

Минск, 2019

Дадатак 2. Тэматыка
інтэрактыўных экскурсій.

Тэматычныя інтэрактыўныя экскурсіі праекта
“Таямніцы беларускай хаты”

“Сярод хаты Сямён ляжыць”
(Бэлька)

Тэма 1. “Свет роднай хаты”:

1.1. “Хата – мой сусвет”;
1.2. “Кум з кумой на покуці сядзіць”;
1.3. “Дай божа, радасць пад вашую столь”;
1.4. “Добрая доля – з печы пламенем”;
1.5. “Аконца на ўсход сонца”;
1.6. “Ля бацькоўскага парога”.

“Пад адной шапкай чатыры панічкі жывуць”
(Стол)

Тэма 2. “Жывой рэчы чараўніцтва”:

2.1. “Пан беларускай хаты”;
2.2. “Залаты кубак”;
2.3. “Гары, свечка”;
2.4. “Свет на лопасці прасніцы”;
2.5. “Жавароначкі прыляцелі”;
2.6. “Па адзенні сустракаюць”;
2.7. “Сонечнае кола”;
2.8. “Юпітэр і беларуская прасніца”;
2.9. “Жывое ўзорачча”;
2.9.1. “Зорка на небе – месяц за хмарай”;
2.9.2. “Цур нас ад нячыстага”.

“У мае выразана, гладка вычасана”

(Дудка)

Тэма 3. “Жыццё пражыць - не поле перайсці”:

3.1. “Нарадзіўся чалавек”;

3.2. “Яна і ён”;

3.3. “Калі пайду за любага – яму хустачка шаўковая”;

3.4. “Будні і святы”;

3.5. “А смерць прыйдзе – паміраць будзем”;

“Чым я больш кручуся, тым я больш таўсцею”

(Верацяно)

Тэма 4. “З працай і жыццё лягчэй”:

4.1. “Каб прылада па руцэ”;

4.2. “Прасіўся снапочак у стадолу”;

4.3. “Свечка за здароўе худобы”;

4.4. “Каваль куе, а жалеза пяе”;

4.5. “Усё перамелецца – мука будзе”;

4.6. “Тут стаяла лазня дубовая”;

4.7. “Калодзец, калодзец, дай вады напіцца”.

Тэма 5. “Пазычана ў прыроды”:

5.1. “Дубочак-сынуля”;

5.2. “Дрэва – жыццё беларуса”.

“На полі Ярох рассыпаў гарох,

стала світаць, няма чаго збіраць”

(Зоркі)

Тэма 6. “Свет жывых рэчаў”:

6.1. “Рэчы – сімвалічная сувязь паміж людзей”.

Дадатак 3. Фота Дамавіка.

Як прайшла экскурсія па музею

Цікава!

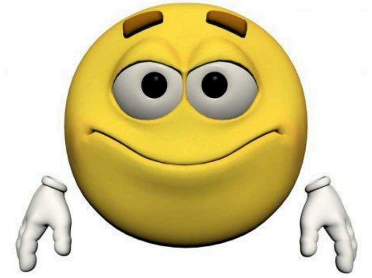

Роўна!

Сумна!

Дадатак 5. Слоўнік.

Тлумачальны слоўнік.

“Абрус” – тканое изделие (из 1 или 2 сшитых полотенец), которым покрывали стол.

“Андарак” - юбка с пришивным лифом.

“Барылка” – бондарное изделие, бочонок, в котором брали воду в поле, на сенокос и т.д.

“Біклага” – бондарное изделие; 2-донный плоский бочонок, в котором носили воду.

“Бойка” (маслобойка) - посуда для сбивания масла в домашних условиях.

“Бурка” – длинная верхняя мужская одежда прямого кроя с башлыком и хлястиком из темного домотканого валяного сукна. Надевали на кожух или свитку.

“Верацёны” – приспособление для ручного прядения льна, шерсти, пеньки.

“Вілкі” – домашний печной инвентарь.

“Грэбень” - приспособление для чесания льна.

“Даёнка” – бондарное изделие, посуда для доения коров в крестьянском быту.

“Жлукта” – бондарное изделие в быту белорусов, в котором замачивали белье.

“Жорны” – ручная мельница, приспособленная для ручного помола.

“Збан” – гончарное изделие для хранения молока и др. продуктов.

“Кадушка” – бондарное изделие в форме усеченного конуса для воды и продуктов питания (квашения капусты, огурцов, муки и др.)

“Камякі” – традиционное белорусское блюдо: сваренный, толченый картофель, заправленный салом поджаренным с луком.

“Калаўрот” - приспособление для ручного прядения льна, пеньки, шерсти.

“Качалкі” – приспособление для глажения, прокатывания самотканых, преимущественно льняных изделий.

“Клець” - традиционная крестьянская постройка для хранения зерна, продуктов, одежды; часть белорусской хаты или строение возле нее.

“Кош” – полушарообразное плетенное из лозы, ракиты, сосновых или еловых корней изделие с дужкой. Предназначалось для переноски картофеля, овощей и др.

“Кросны” – станок для домашнего ткачества.

“Крынка” – гончарное изделие, высокий глиняный сосуд с выпуклыми боками и слегка суженым, но более широким, чем дно горлом.

“Куфар” – вид мебели в народном быту; деревянная емкость с покатой или плоской крышкой на шарнирах, где хранили ткани, одежду, белье и ценности.

“Лапці” – традиционная сельская обувь, плетеная с лыка, лозы или тонких веревочек.

“Люлька” – предмет народной мебели, детская кроватка.

“Макацёр” – гончарное изделие: похожая на глубокую миску глиняная ёмкость для растирания пестом мака, льняного и конопляного семени, творога, вареного картофеля и др.

“Матавіла” – приспособление, при помощи которого свивают нитки в мотки и разматывают с мотков.

“Начоўка” – корыто с широким открытым верхом, предназначалось для стирки белья, приготовления капусты, мяса для колбас.

“Пранік” – плоский деревянный брусок с ручкой для стирки белья и отбивания льна, проса.

“Прасніца” - деревянное приспособление для прядения шерстяного, льняного волокна.

“Ручнік” – продолговатый кусок ткани бытового и традиционно-обрядового назначения; вид художественной ткани.

“Сявенька”- короб для ручного сева.

“Скобля” – инструмент, предназначенный для снятия коры с дерева.

“Сурвэтка” – тканое, плетеное, или вышитое изделие (из льна, хлопка, шёлка) для украшения жилого интерьера.

“Сукала” - приспособление для наматывания ниток на цевку.

“Сякера” – топор, универсальное приспособление для обработки дерева и других материалов.

“Фіранкі” – изделия для завешивания и украшения окон.

“Цэп” – примитивное деревянное приспособление, которым молотили зерновые.

“Чапец” – традиционный женский головной убор – полушаровидная или плоская присобранная на затылке шапочка с ушками, к которым привязывались ленточки для завязывания.

“Хата” – жилое преимущественно срубленное из дерева строение белорусов.

Дадатак 6. Фота біклагі.

Дадатак 7. Фота інтэрактыўных экскурсій

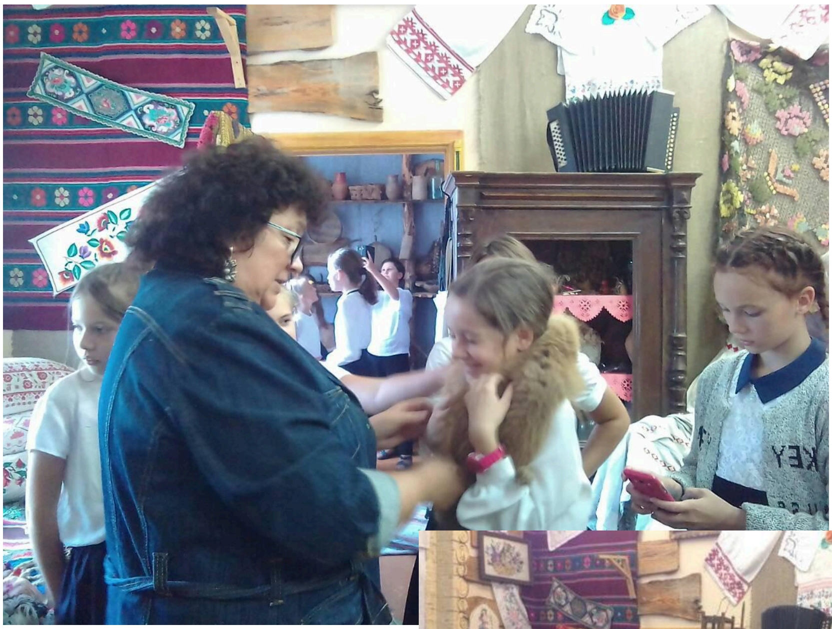

Дадатак 8. Дыпломы за ўдзел у конкурсах.

РЭСПУБЛІКА БЕЛАРУСЬ

КОМИТЕТ ПО ОБРАЗОВАНИЮ МИНГОРИСПОЛКОМА

ДИПЛОМ

Награждается

Подгруша Андрей
ГУО «Центр дополнительного образования детей
и молодежи «Виктория» г.Минска»
руководитель Воробьева Т.В.

за **I место**
в номинации «Летопись родного края»
городского этапа республиканской экологической
акции «Сцяжынкамі Бацькаўшчыны»

Первый заместитель
председателя Л.М.Борисенко

г.Минск, 2022 год

РЕСПУБЛИКА БЕЛАРУСЬ

КОМИТЕТ ПО ОБРАЗОВАНИЮ МИНГОРИСПОЛКОМА

ДИПЛОМ

НАГРАЖДАЕТСЯ

Рахман Даниил,

учащийся ГУО ЦДОДиМ «Виктория» г. Минска
(руководитель Пыско Любовь Геннадьевна)

За II место

городского этапа республиканского конкурса
юных экскурсоводов музеев учреждений образования
в рамках республиканской акции
«Я гэты край Радзімаю заву»,
номинация «Музейная мозаика»

Председатель комитета Н.В. Проскурова

г. Минск, 2021

Дадатак 9. Сцэнарый экскурсіі
“Загадкі з Семежавай хаткі”.

Комитет по образованию Мингорисполкома

Управление по образованию администрации Партизанского района

г. Минска

Государственное учреждение образования

«Центр дополнительного образования детей и молодежи «Виктория»

г. Минска»

Республиканская акция «Я гэты край Радзімаю заву»

Городской этап республиканского конкурса юных

экскурсоводов музеев учреждений образования

Номинация «Музейная мозаика»

Экскурсия

«Загадкі з Семежавай хаткі»

Разработана: Рахман Даниил, 16 лет,

объединение по интересам “Актерское мастерство”,

Автор: Пыско Любовь Геннадьевна,

педагог дополнительного образования,

+37529 5723294

Минск, 2021

Содержание

1. Введение……………………………………………………………………….3
2. Основная часть. Экскурсия «Загадкі з Семежавай хаткі»………………… 4
3. Заключение……………………………………………………………………...9
4. Список литературы……………………………………………………………..11
5. Приложения 1 Легенды о Семежево……………………………………………..12
Приложение 2 Предметы экспозиции…………………………..........................13
Приложение 3 Колядный обряд «Цари»……………………….................... 15

Введение

В ГУО «Центр дополнительного образования детей и молодёжи «Виктория» г. Минска» с 2004 года действует музей «Бацькава гняздо», который, являясь одной из форм дополнительного образования, развивает сотворчество, активность учащихся, их духовность, нравственные принципы, мораль, ценностные приоритеты.

Роль нашего музея как нельзя лучше выражают замечательные слова Д.С. Лихачёва: «Любовь к родному краю, к родной культуре, к родному селу или к городу, к родителям, к родной речи начинается с малого - с любви к своей семье, к своему жилищу, к своей школе; постепенно расширяясь, эта любовь к родному переходит к своей стране».

Музей «Бацькава гняздо» вносит достойную лепту в воспитание патриотизма учащихся и помогает воспитать в наших детях чувство собственного достоинства и гордости, ответственности и надежды, раскрывает истинные ценности семьи, нации и Родины.

За время своего существования музей «Бацькава гняздо» стал центром воспитательной работы не только Центра «Виктория», о нём знают в районе, городе, республике. На его базе проходят тематические и обзорные экскурсии, открытые уроки по возрождению традиционных белорусских ремесел, народные праздники, обряды. Был реализован проект «Все мы родом из белорусской деревни» (отмечен дипломом III степени Министерства образования Республики Беларусь), который был направлен на гражданско-патриотическое воспитание учащихся, формирование высоких нравственных и личностных качеств средствами музейной педагогики.

В данный момент реализуется проект «Таямніцы беларускай хаты», направленный на гражданско-патриотическое воспитание учащихся через ознакомление с малоизученной сферой белорусской народной материально-художественной культуры и её символическим смыслом.

В данной работе представлена одна из экскурсий, проводимая в рамках реализации проекта «Таямніцы беларускай хаты».

Основная часть.
Экскурсия «Загадкі з Семежавай хаткі».

Место проведения: музей «Бацькава гняздо».

Категория участников: учащиеся 5-6 классов учреждений образования.

Действующие лица: хозяйка дома и Домовой (одеты в костюмы: хозяйка дома - в женском национальном костюме жителей деревни Семежево, Домовой - в стилизованном костюме и лаптях).

Продолжительность: 10 минут.

Цель: содействие гражданско-патриотическому воспитанию учащихся через ознакомление с малоизученой сферой белорусской народной материально-художественной культуры и её символическим смыслом.

Задачи:

- углубить знания учащихся об объектах материально-художественной культуры белорусского народа;
- познакомить с символическим смыслом объектов материально-художественной культуры белорусского народа;
- воспитывать бережное отношение к историческому прошлому материально-художественной культуры белорусского народа;
- развивать интерес к краеведческо-исследовательской деятельности.

Хозяйка дома: - Добрый день, уважаемые гости! Благодарим вас за то, что вы нашли время посетить наш музей «Бацькава гняздо». Наш музей - это история одной из деревень Беларуси, которая находится недалеко от Слуцка. И зовется она Семежево (Приложение 1). И все предметы быта (Приложение 2), которые вы здесь видите, привезены из этой деревни. Первые сведения об этой деревне известны из документов за 1655 г. и в ней уже к тому времени было более 100 дворов, были мастера кожевенники, плотники, кузнецы, бондари, медники, стекольщики и т.д. Женщины занимались домашними делами, хозяйством, растили детей, ткали на ткацких станках, вышивали. У каждой из

женщин в собственной хате была своя территория, где командовала только она. И называлось это место бабий угол. Здесь была зона кухни: стоял стол, кухонный шкаф или буфет, висели полки с красивыми тарелками. И тут же располагалась печь.

Хозяйка дома: - Сегодня наша экскурсия станет началом целого ряда встреч, где мы будем знакомиться с предметами экспозиции нашего музея и будет их ровно семь, как и в названии деревни Семежево, есть число **семь**.

Хозяйка дома: - Итак, начинаем! (вдруг раздаётся шорох, сопение, кряхтение. Из-за сундука появляется домовой).

Домовой: - Ну вот, опять разбудили, нет мне ни днём - ни ночью покоя!

Хозяйка дома: - Не сердись домовой, посмотри (демонстрирует), к нам ребята в гости пришли!

Домовой: - А чего пришли? Зачем разбудили?

Хозяйка дома: - Пришли к нам в гости, чтобы познакомится с предметами быта деревни Семежево. А как ты живёшь домовой в доме, что у тебя интересного тут есть? Надо бы им экскурсию провести!

Домовой: - Ну, раз разбудили, чур экскурсию провожу я!

Хозяйка дома: - Ребята, вы согласны? (учащиеся отвечают)

Домовой: - Люблю я экскурсии проводить!

Домовой: - Обратите внимание на стол, на нем стоят глиняная и медная посуда. Яркий представитель посуды – медный гляк. Это старинный медный гляк для жидкостей, конца XIX века, изящной и утонченной формы. Он использовался для хранения кваса, воды, растительного масла, вина и др. жидких продуктов. Медь, как известно, обладает отличными антибактерицидными свойствами, и продукты могли храниться очень долго, не становясь прогорклыми. Вода, помещенная в такой гляк, даже если она была не пригодная для питья, очищалась и ее можно было пить без вреда для здоровья. По внешнему виду эта посудина очень похожа на античную, греческую амфору. Как и у амфоры: узкое горлышко, выпуклое туловище, одна или две дугообразные ручки. Гляки в Беларуси появились и распространялись, начиная

с 16 века и вплоть до начала 20 века. И это ремесло было распространено только в нескольких местечках Беларуси и Литвы и называлось оно – медничеством.

Домовой: - В Семежево медничество было распространено, каждая семья стремилась иметь такой гляк, т.к. он поддерживал статус семьи. Его могли брать с собой и в дальнюю дорогу, потому что при опрокидывании, вода не проливалась.

Домовой: - Там же, на столе стоит необычный, для нас современных людей, стеклянный предмет - это не колба и не лампа, а само совершенство человеческой смекалки. Специальное приспособление для ловли насекомых в доме – мухоловка. Уникальное стеклянное устройство – ловушка для мух. Суть в том, что насекомое, попав в мухоловку, выбраться уже не могло. В мухоловку выкладывали кусочек хлеба, смоченный в квасе или в сыворотке, в канавку, расположенную внутри, так же наливали сыворотку. Мухоловку ставили в местах скопления насекомых, которые подползали к хлебу, ели и взлетали, но вылететь не могли, мухи не видят стекла: так устроены их глаза. Ударяясь о стенку внутри мухоловки, они падали в сыворотку в канавке. Но не погибали смертью храбрых! Они выбирались на выступ возле канавки и обсыхали! В этом и объясняется коварство данного устройства. Сыворотка, попадая на хитиновый покров насекомого, разрушает его. Обсохнув, насекомое взмахивает крыльями, его хитиновый покров лопается, насекомое погибает! Вот такая уникальная ловушка!

Домовой: - В музее можно встретить интересное и уникальное ткачество. Взять, например, семежевские красно-белые ручники (рушники). Только в деревне Семежево используют традиционное закладное ткачество – один из самих древних и распространенных видов народного декоративно-прикладного искусства. Существует более 20 узоров: кошачья лапка, пиявка, косица, красная звезда, молоточки, птички и т.д. Аналогов творчества красно-белых семежевских ручников в Беларуси нет. Семежевские ручники внесены в Государственный список нематериального культурного наследия Республики

Беларусь и являются прообразом Слуцких поясов. Каждая мастерица имела свои семейные секреты ткачества, которые передавались по наследству от матери к дочери. В каждой семье имелся свой символ-оберег и его передавали из поколения в поколение. Считалось, что этот оберег защищал членов семьи от дурного глаза, нечистой силы и от любой напасти, которая может случиться в любую минуту. Эти обереги ткали на постилках, коврах, ручниках. Вышивали на одеждах, особенно на детских. Использовали символы солнца, земли, любви, рода. В своих изделиях женщины использовали красные нити на белом фоне. Красный цвет считается цветом жизни. Иногда добавляли немного черного цвета, который символизирует землю.

Домовой: - В каждой белорусской хате была одна большая комната с печью и горница с обязательными спальными местами: родительская кровать, люлька и колыска, скамьи и палати, где спали дети всех возрастов.

Домовой: - Прошу обратить внимание на простую деревянную кровать с подушками в наволочках, расшитыми различными узорами. Эта кровать принадлежала когда-то родителям одного из самых известных людей Беларуси – Высоцкому Михаилу Степановичу, ведущему конструктору Минского автомобильного завода. Он, кстати, тоже семежевец! Вот так красиво прибирали кровати семежевцы! На кровать могли положить и постилку в виде покрывала, вышитого на льняной сетке. Его изготавливали на деревянной раме с натягиванием льняных ниток, которые переплетали особенным способом, получали льняную сеть. Не снимая с рамы, на сети вышивали различные символы в виде цветов или геометрических фигур, которые являлись оберегами. Стелили на кровать на белую простыню, обычно для молодожёнов, или использовали как украшение на стенку.

Домовой: - Семежевцы, очень любили наряжаться. Костюмы были яркими, броскими и удобными. И, если образно говорить, напоминали летних воздушных бабочек, настолько они пестрые и радующие глаз! Но славились семежевцы своей верхней одеждой, которая называлась «Буркой». Их носили как мужчины, так и женщины. Овечью шерсть валяли, а потом из полученных

пластов шили бурки с капюшонами и длиной до колен, они были очень тяжелыми, но весьма теплыми и хорошо согревали даже в лютые морозы.

Домовой: - Кроме одежды в XIX и начале XX вв. семежевцы умели делать и обувь. Например, в музее представлены колодки для её изготовления. Они изготавливались из липы, были представлены всеми размерами: от детского до мужского 46 размера. Особый интерес представляют вот эти колодки для изготовления женских чаровичек (сапожек середины 19 в.). Так же в нашем музее представлена обувь крестьян – лапти, которые изготавливались из липового лыка. Уникальная обувка, которая после просыхания на печке не расклеивалась. Накрутил онучки (портянки), натянул лапти, закрепил бечёвками, чтобы не падали и вперед! Мужские и женские отличались по размеру, форме и изяществу. И лапти умели делать практически в каждой семье семежевцев, и купить могли позволить их себе все. Но летом все, и взрослые и дети ходили босиком: берегли свои лапти, закалялись.

Домовой: - Семежевцы умели не только работать и красиво одеваться, но умели и весело отдыхать от тяжелой работы. Сами себе придумывали праздники и на них веселились! Обратите внимание на этот необычный наряд - это одежда для праздника Колядные цари (Приложение 3). На старый Новый год по-белорусски «Шчодры вечар» с 13 на 14 января, разыгрывалась мистерия-спектакль «Цари идут!». Праздник веселый и озорной! В нем участвуют молодые, неженатые, до 27 лет парни, которые могут посмеяться, повеселиться от души и завести зрителей! Колядный обычай «Цари» пришел в Семежево от русских солдат, части которых стояли недалеко от Семежева (XVIII в.). Солдаты и офицеры ходили по дворам и показывали веселое представление. В 2007 г. обряд вошел в список нематериального наследия Беларуси, а с 2009 г. вошел в список нематериального культурного наследия ЮНЕСКО.

Домовой: - Ой, устал, пора бы и кваса испить, да и спать лечь за сундук (зевает), пойду-ка я спать! (Идёт за сундук и укладывается на кажух).

Хозяйка дома: - А попрощаться с ребятами, Домовой? (Домовой машет детям рукой из-за сундука)

Хозяйка дома: - Ну что, ребята, было интересно? Сегодня мы с вами познакомились только с семью экспонатами музея деревни Семежево, а всего их у нас более 1000 экспонатов.

Хозяйка дома: - И предлагаю вам ребята, встретится ещё не раз, чтоб прикоснуться к материально-художественной культуре белорусского народа. А, сейчас давайте узнаем, с чем будем знакомиться, и помогут нам в этом загадки из семежевой хатки.

Хозяйка дома: -

1. Чым я больш кручуся, тым я больш таусцею. (Верацяно);
2. Жоўценькі вепручок між загародак бегае (Чаўнок);
3. Маленькі гарбаценькі ўсё поле абскача (Серп);
4. Стаіць паніч да гары нагамі (Вілы);
5. Сеў у вазок, і паехаў у аганёк (Вілы і чыгунок);
6. Без рук, без ног а сарочку просіць (Падушка);
7. Маўклівы сабачка дом сцеражэ (Замок).

Хозяйка дома: - Молодцы! Дружно отвечали, и видите сколько ещё интересного нас ждёт впереди! Спасибо всем за внимание, до новых встреч в музее «Бацькава гняздо»!

Заключение

В музее «Бацькава гняздо» каждый второй экспонат представляет собой интерес, как этнографический памятник. В столице найдётся немного мест, где материально-художественная культура белорусской деревни XIX - начала XX века была бы представлена так широко и многообразно.

В небольшом уютном помещении - вся крестьянская Беларусь, нетронутая временем, сошедшая к нам с книг белорусских классиков Янки Купалы и Якуба Коласа.

Музей «Бацькава гняздо» оформлен в виде белорусской хаты.

Уголок хозяйки - с макетом печи, вилками, кочергами, ухватами, чугунками и половниками. Выстроились в ряд маслобойка, прадедушка современных утюгов - прас, дежа - для замешивания хлеба, жернова.

Привлекает взгляд хозяйская кровать с самоткаными покрывалами и вышитыми накидками, высоко взбитыми перьевыми подушками, детская люлька и ходунки.

В красном углу хаты - икона, которая оберегала хозяев от бед и напастей. Под иконой, самый лучший ручник хозяйки.

Полы в хате устланы дорожками, сотканными на кроснах, стоящих вдоль стены.

В центре хаты, стол с деревянными скамейками и нехитрой крестьянской пищей - чёрным хлебом, бобами, грибами, кукурузой.

В музее «Бацькава гняздо» можно потрогать любой предмет, посидеть на деревянной кровати и лавке, подержать в руках деревянный жбан, стенки которого пропитались запахом кислого молока, покрутить ручку 200-летних жерновов, дотронуться до старинного утюга и топора, примерить кожух и лапти.

Представлены в музее и дореволюционные бумажные российские деньги, фигурные бутылки начала прошлого столетия, посуда, старые фотографии, книги.

На базе музея проводятся экскурсии, тематические уроки, лекции, семинары, белорусские народные праздники, обряды, встречи с интересными людьми.

Идея создания музея принадлежит педагогу Любови Геннадьевне Пыско. Несколько лет она вместе со своей семьёй в деревне Семежево Копыльского района собирала по крупице предметы белорусской крестьянской старины, исследовала ближние сёла и местечки: Лешня, Терехово, Гулевичи и везде находила, то, что казалось бесповоротно утрачено, старая белорусская деревня встала из небытия.

За 17 лет своего существования музей «Бацькава гняздо» ЦДОДиМ «Виктория» г. Минска стал настоящим культурно-просветительским центром, который выполняет социальную функцию духовно-нравственного и патриотического воспитания детей и учащийся молодежи. Главная заслуга деятельности музея состоит в том, что он является не просто собранием коллекции экспонатов, а средством приобщения учащихся к великой истории, традициям и культуре белорусского народа.

Для того, чтобы патриотизм стал подлинной основой воспитания, необходим был поиск новых форм и методов гражданско-патриотического воспитания учащихся. Поэтому был реализован проект «Все мы родом из белорусской деревни» и реализуется проект «Таямніцы беларускай хаты». Их реализация позволяет создать открытое культурно-воспитательное пространство, направленное на гражданско-патриотическое воспитание учащихся, формирование высоких нравственных и личностных качеств средствами музейной педагогики.

И, конечно, реализуемые в рамках проектов «Все мы родом из белорусской деревни» и «Таямніцы беларускай хаты» интерактивные формы работы (интерактивные экскурсии) позволяют осуществлять связь времен, объединить

XIX, XX, XXI вв., дают возможность воспользоваться опытом предков, прикоснуться к истории. Прошлое не исчезает бесследно, оно прорастает в настоящее и будущее в виде материальной и духовной культуры, исторического наследия белорусского народа, ведь все мы родом из белорусской деревни.

Литература

1. Канцэпцыя бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі.-Нацыянальны адукацыйны партал http://adu.by;
2. Праграма бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі на 2021-2025 гады; Нацыянальны адукацыйны партал http://adu.by;
3. Буткевіч В.У. Патрыятычнае выхаванне навучэнцаў: гісторыя і сучаснасць, дапаможнік для педагогаў адукацыйных устаноў, устаноў пазашкольнага выхавання і навучання / В.В.Буткевіч.-Менск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2010;
4. Ваніна Н.Г. Беларусь краіна тваёй будучыні: кн. для выпускніка / Н.Г.Ваніна, М.М. Ганушчанка, У.І. Ивченков.-Мінск: Пачатковая школа, 2007.-152 с.;
5. Буткевіч В.У. Мая Айчына: хрэстаматыя, В.У.Буткевич, Н.Г. Ваніна, А.У. Талкачёва.-2-е выд.- Мінск: Пачатковая школа, 2007.-175 с.;
6. Беларуская энцыклапедыя ў 18 тамах.- Мінск. «Беларуская энцыклапедыя», 2004: Г.14;
7. Рэспубліка Беларусь. Энцыклапедычны даведнік. - Мінск, Беларуская энцыклапедыя, 2004.

Приложение 1

Легенды о происхождении деревни Семежево

Существует несколько версий происхождения названия деревни:

Легенда 1:

430 - 450 лет назад приблизительно 1650-1670гг. Копылъский район представлял собой почти сплошное топкое болото, за исключением небольших участков суши (2-3 км), которые выступали из топи, как зелёные островки, заросшие деревьями. Но приказу русских, царей бунтарей и каторжников с семьями высылали пожизненно на такие острова. Первое, что увидели пригнанные на эту землю переселенцы, было семь ежей, которые сидели в густой траве под кустом. Так пошло название деревни «Семежевка».

(записано со слов старожилов деревни)

Легенда 2:

На островок суши, находившийся посредине топкого болота, были сосланы семь семей каторжников. Они распахали семь участков земли, и между этими участками образовалось семь межей. От этого и пошло название «Семежевка».

(записано со слов старожилов деревни)

Легенда 3:

Название деревни образовано от фамилии и дохристианского имени Семеж (седьмой сын). То же и с другим оформлением Семаш, Семашко. Основа того же порядка, что и третьяк (третий сын). Фамилии - Четвертаков, Пятаков, Шестаков. В. И Тагунова проводит на основании Муромских памятников письменности XVII- XVIII в.в. имена, образованные от числительных начиная с Первушки, кончая Десяткой. «Ученые записки» рязанского пединститута т. 40, 1967, стр.37.

(Жукович В.А. Краткий топонимический словарь Белоруссии. Мн., БГУ, 1974, 448с. с рис. в перепл.)

Приложение 2

Описание экспонатов музея «Бацькава гняздо», включенных в экскурсию

Медный гляк. Это посуда, предназначенная для сохранения и транспортировки жидкостей – масла, кваса, воды и др. Она шароподобная с коротким узким горлышком (что позволяло жидкости не разливаться в дороге при транспортировке) с клювом или без него, с 1-2 ручками, известны также гляки с плоскими боками без ручек и с горизонтально поставленными ушками вверху и внизу, через которые протягивали веревку. Размеры их были от 0,1 л. до 8-10 литров. Некоторые украшались орнаментом или разрисовкой. Особенность медных гляков в том, что они могли долго сохранять свойство жидкостей, налитых в них. Представленный на экскурсии гляк (прим.1865-1870) принадлежал одной из семей семежевцев.

Рушник. Предмет народной культуры и народного творчества из домотканого холста. С XVII века по настоящее время особенностью рушников семежевцев является закладная техника ткачества, ремизная и переборная. Традиционные орнаменты: «кошачья лапка», «круги», «катушки», «вакенцы», «зорки» и т.д.

Рушник обладает обыденным и ритуальным назначением, наделяется семантикой: пути, дороги, соединения, связывания. В обрядах выступает в качестве оберега, покрывала, украшения, имеет знаковую и оповестительную функцию. Семежевцы широко использовали рушники и в разнообразных обрядах: свадьбах, родинах и крестинах, похоронах, в календарных обрядах, магии, медицине.

Представленные в экспозиции музея рушники семежевских мастериц конца XIX - нач. XX веков.

Мухоловка (прим.1925-1935г.) **-** приспособление для ловли мух. Сделана из прочного прозрачного стекла. Кусочек хлеба (желательно ржаной) смачивали в квасе, молоке и т.д., клали на стол, а в мухоловку наливали сыворотку (через верхнее отверстие, слегка наклонив ловушку). Накрывали мухоловкой хлеб (см. фото). Насекомые, привлеченные кислым запахом, подползали к хлебу, затем, взлетая, ударялись внутри мухоловки об стекло и падали в сыворотку. А когда выползали и высыхали, то при попытке взлететь рассыпались на части. (сыворотка обладает свойством разрушать хитиновый покров насекомых). Позволить себе такую мухоловку могли только обеспеченные жители Семежево, поэтому для уничтожения мух использовали травы (полынь и пижму).

Бурка. Одежда черного или бурого цвета из войлока или грубой ворсистой ткани. Как правило была формой мужской верхней одежды с капюшоном и позволяла укрыться от непогоды при выполнении сельскохозяйственных работ, особенно при выпасе домашних животных. Изготавливали бурки в Семежево женщины в зимний период свободный от полевых работ. Представленная в экспозиции бурка относится к концу XIX века.

Кровать и вышивка на сетке. Изначально Семежевцы, как и большинство крестьян, испокон веков спали на полатях и сундуках. Также для сна использовались широкие лавки, на которых сидели за трапезой.

Место на печи отводилось старикам, поскольку там было теплее всего. У младенцев были люльки. Но с середины XIX века деревянные кровати (родительские кровати) стали появляться у семежевцев. Они изготовлялись полностью из дерева, на деревянные доски клали тюфяк, который набивался соломой. Затем появились перины.

Украшались кровати наряду с подушками и вышитыми простынями, покрывалами с вышивкой на сетке. Для вышивки на сетке использовались толстые иглы и толстые нитки. Эта вышивка позволяла создавать объемные красочные узоры и орнаменты. Вышитые таким способом фигуры имеют как острую форму, так и слегка сглаженную, округлую. Представленная в экспозиции деревянная кровать относится к 80-м годам XIX века и принадлежала семье Высоцких из д. Семежево. Вышивка на сетке - экспонат музея конца XIX века.

Обувная колодка. Приспособление для поддержания формы обуви в процессе её изготовления, напоминающее человеческую стопу. Колодка определяла внешний вид и удобство обуви (на ней скрепляли и формировали детали обуви, выглаживали подошву, отделывали верх обуви).

Стоит отметить, что до середины XIX века для правой и левой ноги обычно использовались одни и те же колодки, поэтому обувь можно было носить на любой ноге. Но процесс изготовления колодок совершенствовался, и появились колодки для правой и левой ноги, также стали учитывать строение женской и мужской ноги.

Представленые в экспозиции музея колодки для женских туфель («чаравічек») и мужских сапог, которыми пользовались сапожники деревни Семежево в конце XIX начале XX векаjd

Лапти (лапоть)- низкая обувь, распространённая в Восточной Европе и бывшая в широком потреблении сельским населением до 30-х годов XX столетия. Представленные в экспозиции музея лапти относятся к 20-тым годам прошлого века, принадлежавшие одной из семей семежевцев. Они изготовлены из древесного лыка (липового). Оно является одним из самых гибких для плетения и полезным для здоровья ног. Для прочности подошва подплеталась также лозой. Привязывали лапоть к ноге оборками, шнурками скрученными из лыка.

Лапти отмечались крайне низкой себестоимостью, ввиду обилия материалов, простотой изготовления. Но их берегли, так как пары лаптей хватало на неделю повседневного ношения. Изготавливали лапти семежевцы (в основном мужчины, которых обучали этому с детства) в зимний период, свободный от полевых работ.

Наряд для обряда «Колядные цари» Обряд «Колядные цари» существует с середины XVIII века. Солдаты и офицеры царской армии, части которых стояли неподалёку от деревни Семежево, в Старый Новый год ходили по дворам, показывая весёлое представление, за что хозяева одаривали их угощением. Местные жители не только сохранили традицию, но и развили её в уникальное рождественское действо. Обряд «Колядные цари» объединяет элементы карнавала и народно-декоративного творчества, особое внимание уделяется костюму «Царя». Он представляет собой белые брюки и сорочки, на груди крест – накрест повязаны красные семежевские пояса с традиционным

орнаментом. На голове у них – высокие шапки, украшенные разноцветными лентами. Представленный наряд юноши – «Царя» в экспозиции музея относится к началу XX века. С 2009 года уникальный белорусский народный обряд «Колядные цари», который существует – только в деревне Семежево, входит в Список нематериального культурного наследия ЮНЕСКО.

Приложение 3

Кто такие семежевские цари и почему они колядуют? Показываем уникальный белорусский обряд.

10.09.2021

Татьяна Шаура, заведующая Семежевским центром культуры и досуга:

Кожны год мы адзначаем у нашай вёсцы Семежава калядны абрад «Цары». Рыхтуемся заранее. За некалькі месяцаў падбіраем маладых і нежанатых хлопцаў на ролю цароў, рэпетыруем. Вырабляем атрыбуты, якія нам патрэбны, шаблі, шапкі, факелы. 13 студзеня, толькі адзін дзень,

ходзім да нашых аднавяскоўцаў, паказваем прадстаўленне, віншуем і ідзем так ад хаты да хаты.

Такого не увидишь больше нигде. Уникальный обряд признан историко-культурной ценностью Беларуси, а с 2009 года входит в список нематериального культурного наследия ЮНЕСКО. На старый Новый год сюда постоянно приезжают туристы, чтобы своими глазами увидеть красочное действо. Впрочем, круглый год всех желающих здесь знакомят с этой традицией.

Татьяна Шаура:

Вось, у нас малады хлопец, зараз я пакажу, як патрэбна апранаць нашага цара. У яго ёсць белая кашуля, белыя порткі, абавязковым атрыбутам была хустка чырвонага ці бардовага колеру, каб была здалёк відна. Гэта такое ўпрыгожванне. Затым падпаясваем нашымі чырвона-белымі семежаўскімі паясамі крыж накрыж, замацоўваем. На адной палове шапкі – сонца, на другой – месяц.

Как же появился этот самобытный обряд? После третьего раздела Речи Посполитой вблизи Семежево квартировались солдаты царской армии. На Новый год они ходили по крестьянским домам и показывали сценки, за что получали щедрое угощение.

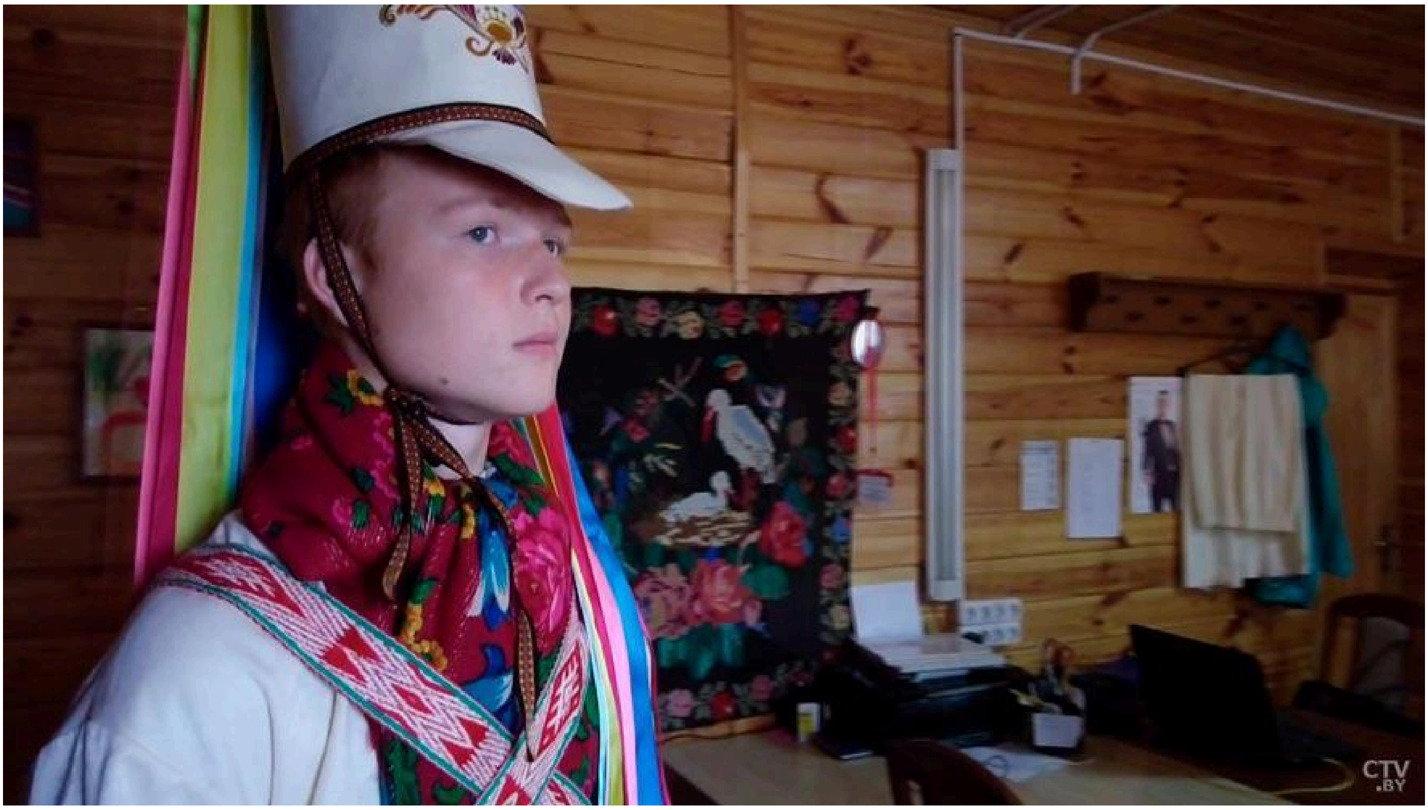

Татьяна Шаура:

Па легендзе ў нас тут стаялі царскія войскі, форма падобная нечым на гусарскую. І доўгімі зімовымі вечарамі гэтыя салдаты хадзілі і паказвалі ўрывак з драмы «Цар Максіміліян». Салдаты пакінулі вёску, а звычай

застаўся. І звычай перанялі мясцовыя хлопцы. Яны апраналі салдацкае адзенне, падобнае, і хадзілі па вёсцы.

С тех пор уже не одно поколение «царей» выросло в Семежево.

Евгений Сафронов, участник обрядового коллектива «Цари»:

Пабыць з сябрамі, пахадзіць, парадаваць людзей сваім выглядам. Памятаю, як к нам у хату захадзілі, калядавалі. У мяне ёсць два браты, яны таксама былі царамі.

Татьяна Шаура:

І такіх у нас сем цароў, у кожнага з іх свая назва – цар Максіміліян, цар Мамай, першы, другі, трэці, чацвёрты. А яшчэ ёсць галоўны лекар, які камандуе царамі і лечыць іх з гумарам. Калі табе баліць галава, абрыць дагала, намазаць рэдзькай, хай будзе як барабан турэцкі. Альбо «Што ў цябе баліць?» – «Пячонка» – «Пасляць яго да добрай дзяўчонкі».

Программа «**Центральный регион**» на СТВ – в Копыле.

Репортаж 04.09.2021

https://www.ctv.by/novosti-minska-i-minskoy-oblasti/kto-takie-semezhevskie-cari-i-pochemu-oni-kolyaduyut-pokazyvaem

Дадатак 10. Скрыншот анлайн-віктарыны
ў Тэлеграм-канале “Партизанский образовательный”.

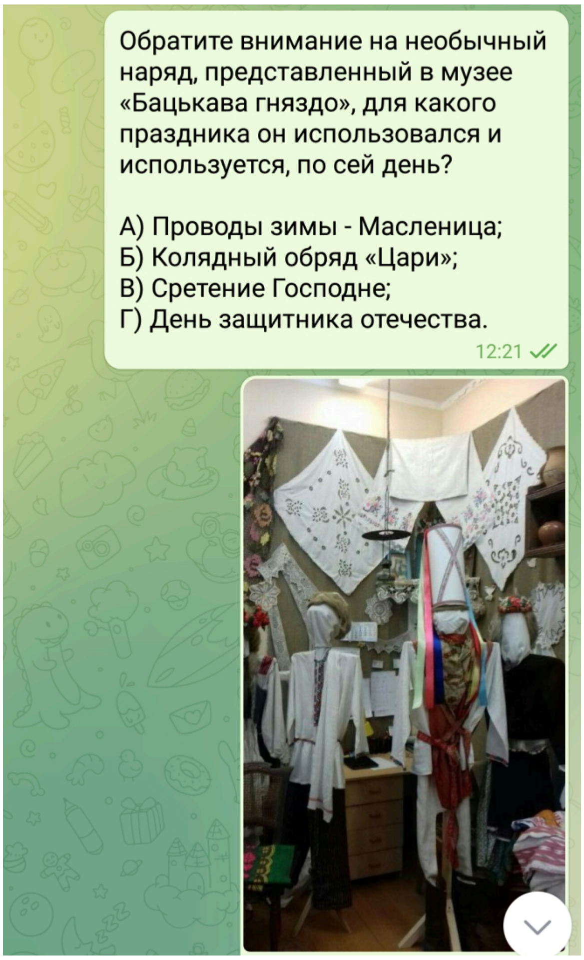

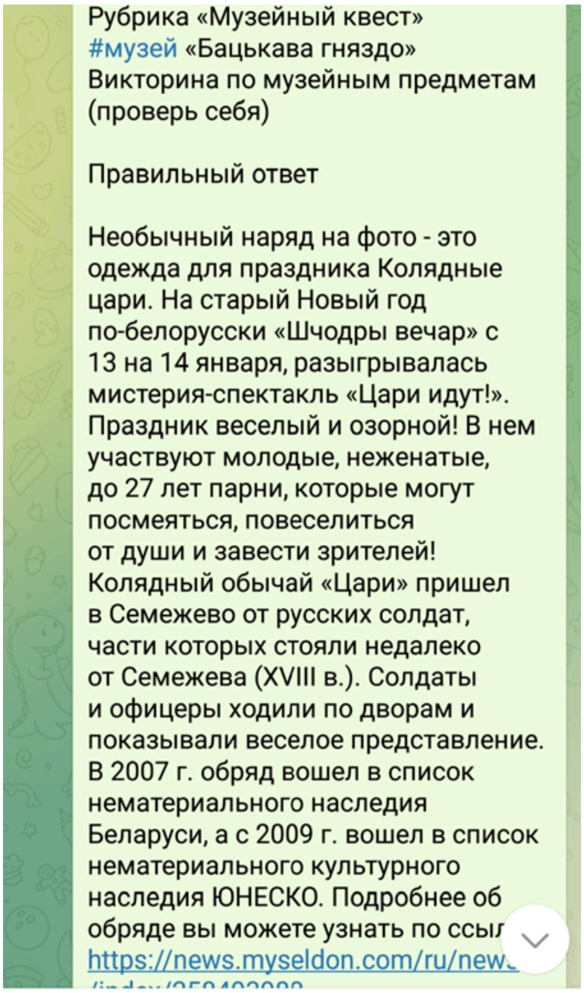

Дадатак 11. Фота творчых сустрэч у музеі.

Дадатак 12. Відэарэпартаж на телеканале “ОНТ”.

Компьютер ▸ Локальный диск (D:) ▸ ДОКУМЕНТЫ МЕТОДИСТОВ ▸ лазовская ▸ видео
Поиск: видео
КОНТУРЫ
ЛЮБОВЬ ПЫСКО
РУКОВОДИТЕЛЬ ЭТНОГРАФИЧЕСКОГО МУЗЕЯ «БАЦЬКАВА ГНЯЗДО»
ЦЕНТРА ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
ДЕТЕЙ И МОЛОДЕЖИ «ВИКТОРИЯ»
11:48

Дадатак 13. Фотапанарама тэматычных куткоў.

Дадатак 14. Анкета і вынікі ўдзельнікаў праекта.

Анкета да праекта

“Таямніцы беларускай хаты”

(для ўдзельнікаў праекта ва ўзросце (11-13 гадоў)

Колькасць удзельнікаў: 50 чалавек.

Мэта: вызначыць узровень зацікаўленасці ўдзела ў праекце.

Паважаны ўдзельнік праекту “Таямніцы беларускай хаты”, запрашаем адказаць на пытанні.

Інструкцыя: Адзначце адзін з варыянтаў адказа на пытанне.

1. Ці цікава Вам было прымаць удзел у праекце “Таямніцы беларускай хаты”?

А) Да; Б) Не; В) Не ведаю.

2. Ці спадабалася Вам такая форма работы ў праекце, як інтэрактыўная экскурсія?

А) Да; Б) Не; В) Не ведаю.

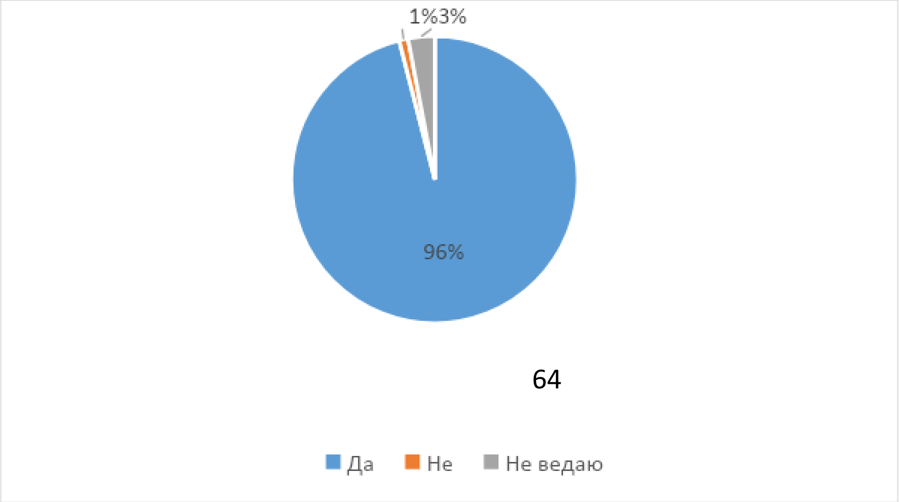

3. Якія тэмы ў праекце былі для Вас аднымі з самых цікавых, вылучыце 3:

1. “Свет роднай хаты”;

2. “Жывой рэчы чараўніцтва”;

3. “Жыццё пражыць – не поле перайсці”;

4. “З працай і жыццё лягчэй”;

5. “Пазычана ў прыроды”;

6. “Свет жывых рэчаў”.

4. Ці гатовы Вы да пашуковай, даследчай дзейнасці для папаўнення фонду этнаграфічнага музея «Бацькава гняздо»?

А) Да Б) Не; В) Не ведаю.

5. Якія пачуцці з’яўляюцца ў Вас у час удзела ў мерапрыемствах праекта?

А) Гонару Б) Павагі; В) Цікавасці; Г) Ніякіх.

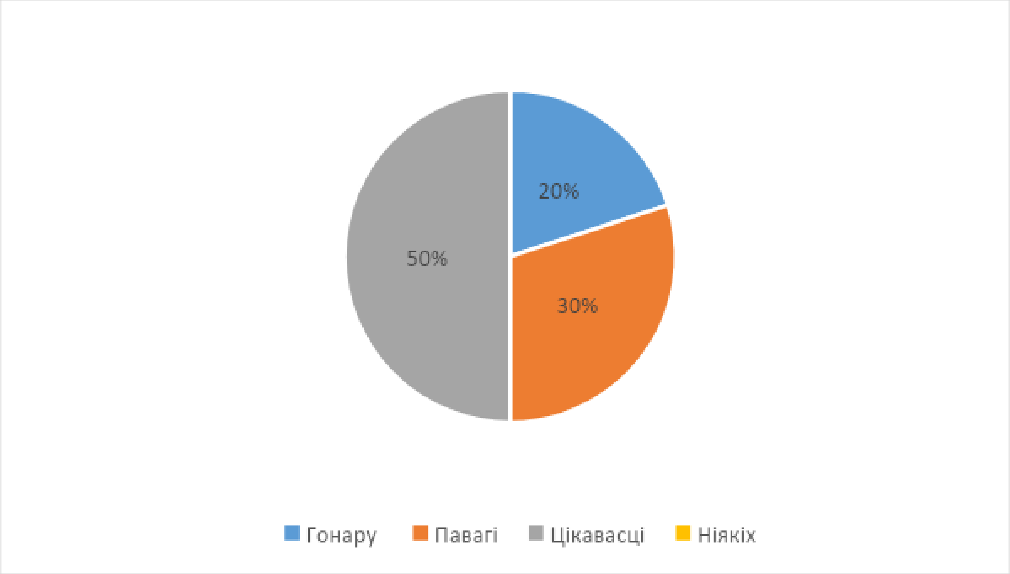

6. Было б для Вас цікавым прыняць удзел у праекце «Бліны ды аладкі», прысвечаным гісторыі і традыцыям беларускай народнай кухні?

А) Да Б) Не; В) Не ведаю.

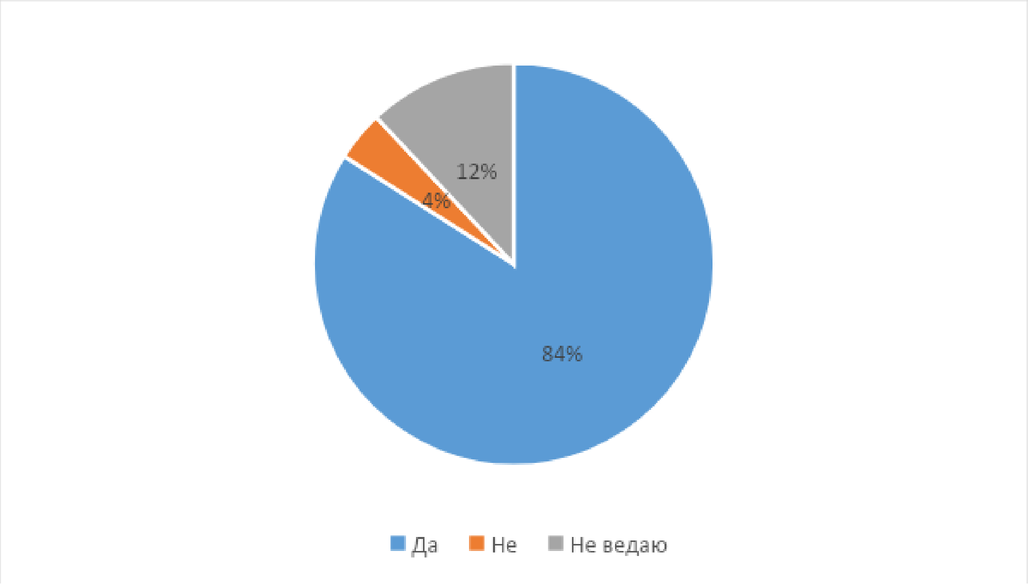

7. Ці гатовы Вы далей прымаць удзел у праектах на базе этнаграфічнага музея «Бацькава гняздо»?

А) Да Б) Не; В) Не ведаю.

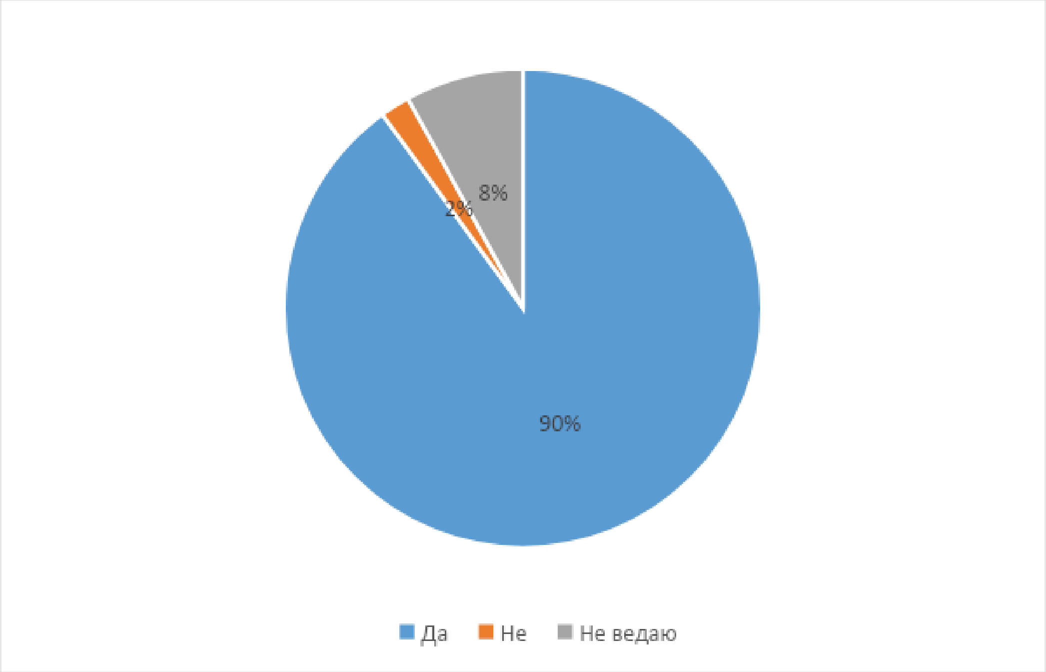

Дзякуй за супрацоўніцтва!